

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СИСТЕМНО-ПРОЦЕСНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПОНЕНТИ

***Резюме.** Розглянуто важливість інноваційної компоненти в досягненні економічної стійкості машинобудівних підприємств (ЕСП). Визначено вплив інноваційної компоненти на складові системно-процесного управління ЕСП. Досліджено вплив інноваційної компоненти економічної стійкості на біфуркаційний розвиток економіки та обґрунтовано концептуальні засади системно-процесного управління економічною стійкістю підприємства за її використання.*

***The summary.** The article discusses the importance of innovative components to achieve economic stability of machine-building enterprises. Determined sailed innovative components into components of the system-process management economic stability of the enterprise. The influence of innovative components of economic stability in bifurcational economy. The conceptual framework of system and process of economic stability of businesses with the use of innovative components.*

***Ключові слова:** інноваційна компонента, інноваційна стійкість підприємства, точка біфуркації, системно-процесне управління.*

Постановка проблеми. В умовах сучасної економіки країни вирішальною силою відновлення технічної бази виробництва, освоєння й випуску нової конкурентоспроможної продукції є інноваційна діяльність підприємства. Тому вбудовування інноваційної компоненти в загальний процес управління підприємства буде сприяти його ефективному розвитку й досягненню економічної стійкості. У зв'язку із цим набуває актуальності питання розгляду концептуальних засад системно-процесного управління економічною стійкістю підприємства з використанням інноваційної компоненти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження питання забезпечення економічної стійкості підприємств присвячені праці І.М. Семененко, А.Ю. Забродин, М.І. Дзюби, М. Шинкевич та інших [1–6]. Однак питання щодо визначення провідних елементів у системно-процесному управлінні економічною стійкістю машинобудівних підприємств потребують подальших досліджень.

Мета статті полягає у виявленні та обґрунтуванні концептуальних засад системно-процесного управління економічною стійкістю підприємства з використанням інноваційної компоненти.

Основні результати дослідження. Для досягнення економічної стійкості підприємства необхідне ефективне функціонування всіх її елементів (виробничої, маркетингової, фінансової, організаційно-економічної та інноваційної стійкості). Проте слід зазначити, що в умовах зростаючої конкуренції та необхідності постійно змінювати свою продукцію для задоволення потреб споживачів підприємство може розвиватися лише за рахунок постійного впровадження інновацій [1].

Питання інноваційної компоненти є особливо актуальним для підприємств машинобудівної промисловості. Найбільше це стосується виробничих бізнес-процесів, під час яких застосовується застаріла техніка, технологія тощо. Через ці обставини впливає необхідність застосування інноваційної компоненти в управлінні машинобудівним підприємством для досягнення його економічної стійкості. Адже машинобудування розглядають як найбільший комплекс, від діяльності якого залежить конкурентоспроможність товарів і послуг як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Машинобудування України об'єднує 11267 підприємств, з яких 146 – великих, 1834 – середніх та 9287 – малих з виробництва різноманітних машин і устаткування, приладів і апаратури тощо. У машинобудуванні зосереджено понад 15% вартості основних засобів і майже 6% оборотних активів вітчизняної промисловості та понад 22% кількості найманих працівників [2].

Сьогодні динамічного розвитку диктує жорсткі вимоги до розвитку підприємств даної галузі – значна увага приділяється новим видам продукції, новим технологіям, технічному переоснащенню виробництва, оскільки розвиток науково-технічної діяльності,

розроблення та впровадження інновацій є запорукою успішного та ефективного розвитку підприємств машинобудівної галузі України.

Забезпечення економічної стійкості підприємства передбачає наявну сукупність заходів і засобів, а також створення умов, що сприяють підтримці значення економічної стійкості підприємства на заданому рівні й запобіганню її зниженню в умовах динамічного розвитку зовнішнього і внутрішнього середовищ підприємства.

Використання нових технологічних процесів і висока наукоємність продукції дають переваги машинобудівним підприємствам, збільшують їх частку на ринку й прибутковість і у такий спосіб забезпечують їх стійкий розвиток. Отже, забезпечити стійкість підприємства можна тільки в результаті систематичної інноваційної діяльності, результатами якої буде рівновага між внутрішнім і зовнішнім середовищами, що дозволить підприємству використовувати ці зміни для своєї переваги як фактор нових можливостей.

Значну роль для ефективного впровадження інновацій відіграє стійкість. Відсутність стійкості може бути пов'язана з «творчим руйнуванням», тоді як значна стійкість сприяє генеруванню процесів «творчого накопичення». Основною властивістю інноваційної стійкості підприємств визначають кумулятивність [5]. Тісно пов'язаний зі стійкістю стан «відкритості» інноваційної системи як умова оптимізації «суспільної корисності» інноваційної діяльності та повноцінної роботи механізму інноваційного попиту та пропозиції [6]. Отже, лише наявність інноваційної активності не забезпечує стану економічної стійкості підприємства.

Інноваційна стійкість підприємства означає здатність виробляти і реалізовувати продукти і послуги переважно інноваційного характеру за допомогою підтримуваної на сучасному науковому рівні технологічної бази на постійній відтворювальній основі на відповідно стабільному рівні. Інноваційна стійкість дозволяє придбати найважливішу властивість у динамічному ринковому середовищі – економічну стійкість. Інноваційна стійкість певною мірою є сучасним системним різновидом інтенсивного типу розвитку, але характеризується не тільки інтенсивним способом використання ресурсів та отриманням на цій основі високої економічної ефективності, але й, насамперед, інноваційною націленістю всіх економічних факторів розвитку.

Основною метою інноваційної стійкості машинобудівних підприємств є переведення діяльності підприємства на шлях інтенсивного, високотехнологічного розвитку, а також створення умов для сталого економічного зростання виробництва, виходу інноваційної продукції підприємств на внутрішній і зовнішній ринки через підвищення технічного рівня та конкурентоспроможності.

Основа стійкого інноваційного розвитку підприємства складає його загальносистемна властивість до самоорганізації, універсальні закономірності якої вивчає такий міждисциплінарний науковий напрямок, як синергетика [7]. Зокрема, Л. Бойко-Бойчук відзначає амбівалентний характер хаосу, який може бути як руйнівним, так і креативним, «підштовхуючи» в точці біфуркації систему до встановлення нового порядку. За синергетичною концепцією самоорганізації підприємство розглядається як складна відкрита система, що обмінюється енергією, ресурсами та інформацією з зовнішнім середовищем і набуває здатності до самоорганізації в біфуркаційних станах [8].

Оскільки сучасне економічне середовище характеризується динамічним розвитком, то важливим явищем є наявність точок біфуркації в діяльності машинобудівних підприємств. Як відомо, точки біфуркації – особливі моменти в розвитку систем, коли стійкий розвиток, здатність гасити випадкові відхилення від основного напрямку змінюються нестійкістю. У поведінці системи в точці біфуркації наявний принциповий елемент випадковості шляхів розвитку підприємства.

Позаяк динамічний розвиток середовища вимагає від машинобудівних підприємств швидкої адаптації до нових умов, нових продуктів, нових підходів та методів управління, то необхідний підприємству напрям розвитку в точках біфуркації може забезпечити наявна інноваційна компонента. У такому випадку шляхи біфуркаційного розвитку спрямовуються у тому руслі, який необхідний підприємству (рис. 1).

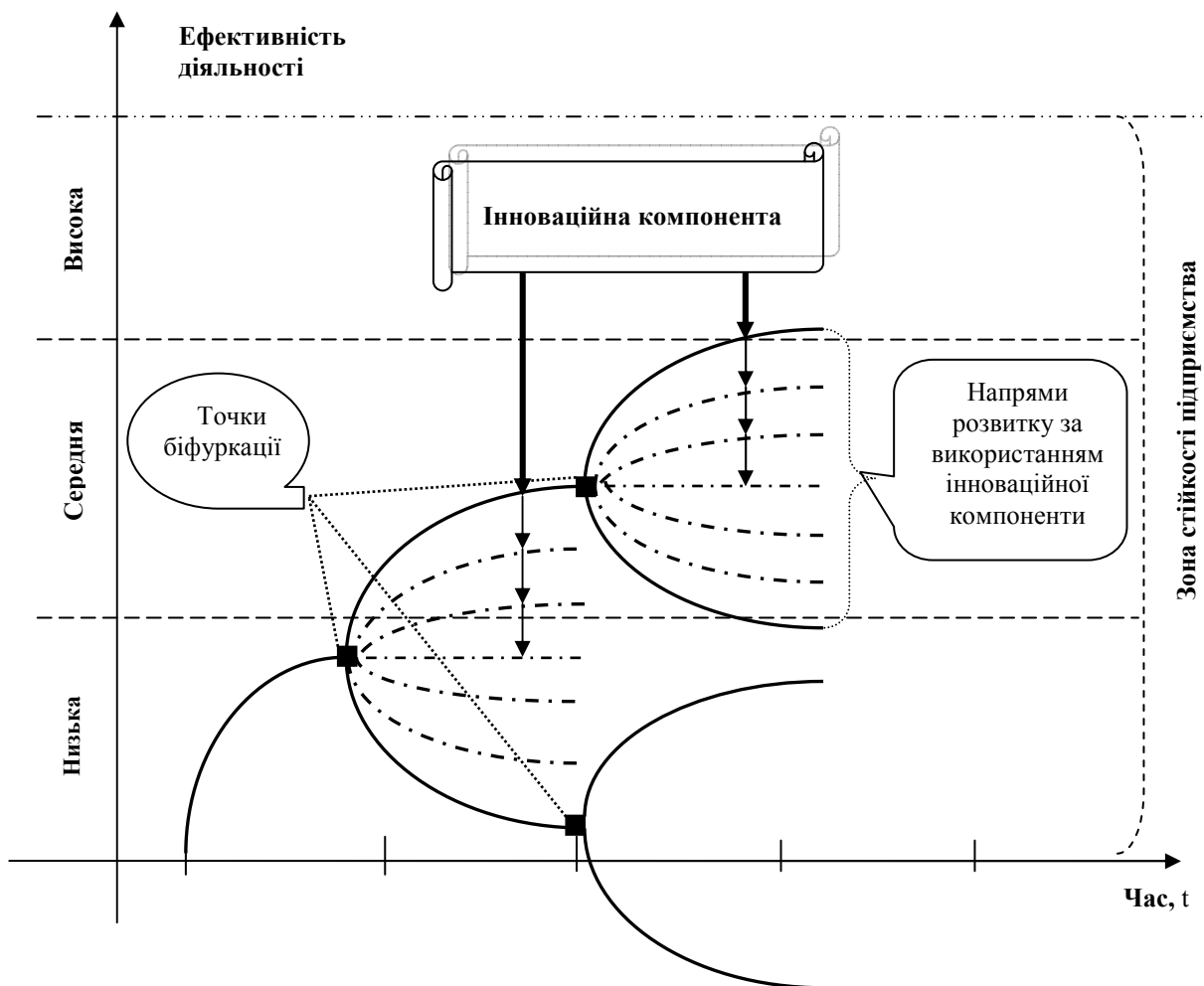

Рисунок 1. Схематичне зображення впливу інноваційної компоненти на біфуркаційний розвиток

З рис. 1 бачимо, що за використання інноваційної компоненти шляхи розвитку, що виникають у точках біфуркації, які мають форму парабол, будуть спрямовуватись у напрямі, який необхідний підприємству. Тобто ширина даних параболічних напрямів буде зменшуватись та наблизитись до потрібного шляху стійкого розвитку підприємства, таким чином забезпечуючи відповідний рівень економічної стійкості в наявних умовах ринкового середовища.

За наявності в машинобудівних підприємствах інноваційної стійкості, тобто постійної наявності впливу інноваційної компоненти, забезпечується неодноразовий вплив, а довготермінове ефективне функціонування підприємства. В результаті таких заходів можна забезпечити економічну стійкість підприємства, що діє в динамічному середовищі, коригуючи шляхи розвитку підприємства у точках біфуркації, уникаючи випадкового біфуркаційного розвитку за допомогою інноваційної стійкості.

Отже, сутність збереження економічної стійкості за динамічного розвитку полягає в забезпеченні різноманіття реакцій організації, а саме, технологічні, продуктові, ринкові та організаційні інновації, що здійснюються з метою збереження стійкості системи за принципом коригування варіантів біфуркаційного розвитку. Це явище актуалізує поглиблений розгляд екстерналій інновацій як показника результативності роботи економічних систем поряд із традиційними підходами оцінювання ефективності

такої діяльності [6]. Необхідно прослідкувати вплив інноваційної компоненти на підприємство та забезпечення за її допомогою економічної стійкості.

На рис. 2 схематично зображено засади забезпечення економічної стійкості підприємства на основі його інноваційної компоненти. Кожне інноваційно активне підприємство в певний період часу перебуває в режимі поточного функціонування й розвитку. Поточне функціонування містить у собі усталену організаційну структуру й методи управління, технології й устаткування, випуск продукції, що вже зарекомендувала себе й займає певну нішу ринку і, як правило, є серійною.

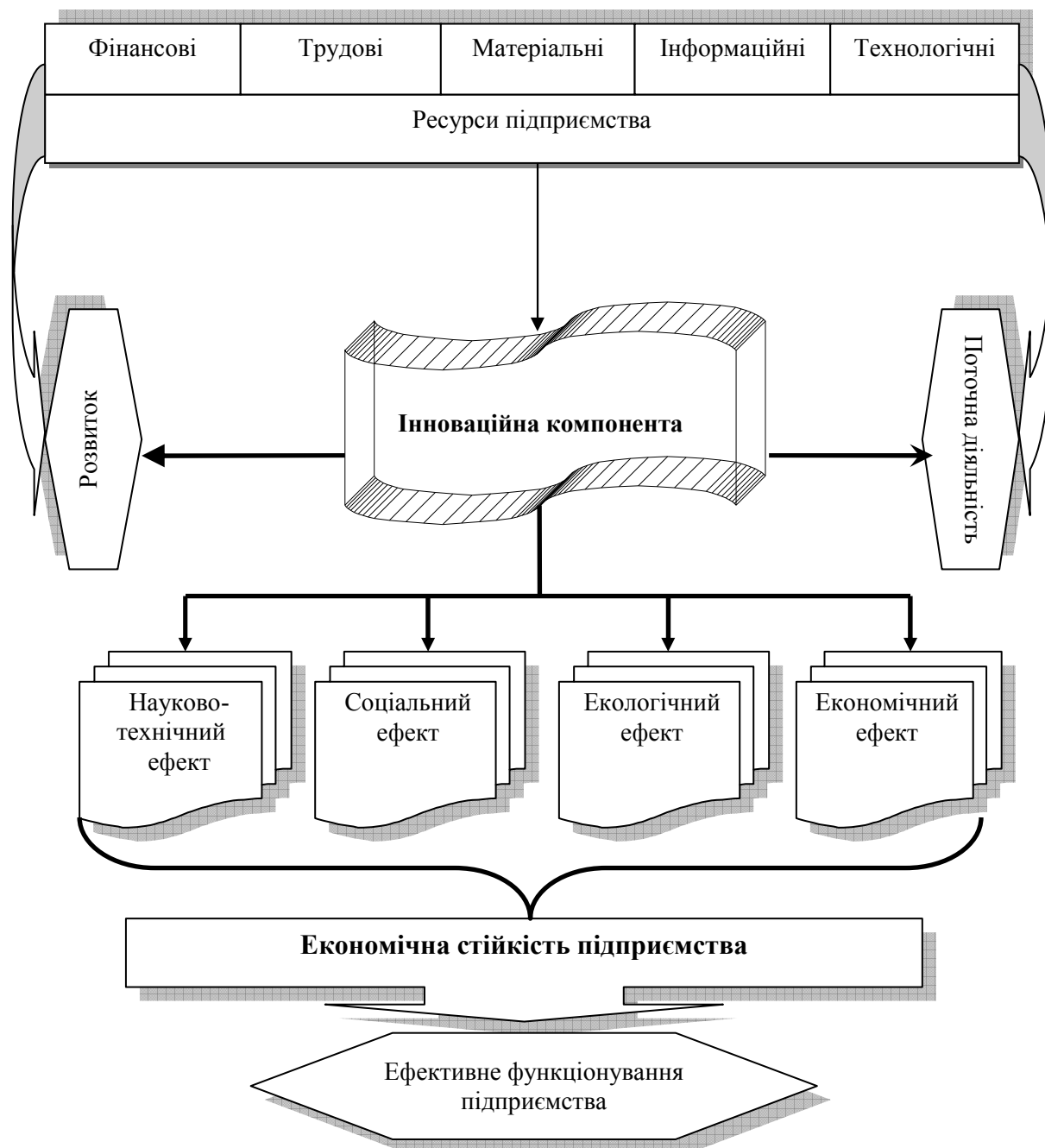

Рисунок 2. Забезпечення економічної стійкості підприємства на основі його інноваційної компоненти

Розвиток припускає відновлення застосовуваних технологій і продукції, удосконалювання організаційної структури, закупівлю нового обладнання, зростання

виробничих потужностей і, відповідно, збільшення обсягів випуску нової продукції. Інноваційна компонента економічної стійкості сприяє ефективному функціонуванню й розвитку підприємства. Такий стан підприємства вимагає визначення пропорцій між розподілом ресурсів на його поточне функціонування й підвищення активності розвитку з метою забезпечення зростання конкурентоспроможності й одночасного забезпечення своєї економічної стійкості на заданому рівні.

Саме в цьому випадку найдоцільнішим було б застосування системно-процесного управління економічною стійкістю машинобудівних підприємств. Інноваційна компонента є системоутворюючою для даного управління та визначає свій вплив на кожну з підсистем у системно-процесному управлінні (рис. 3).

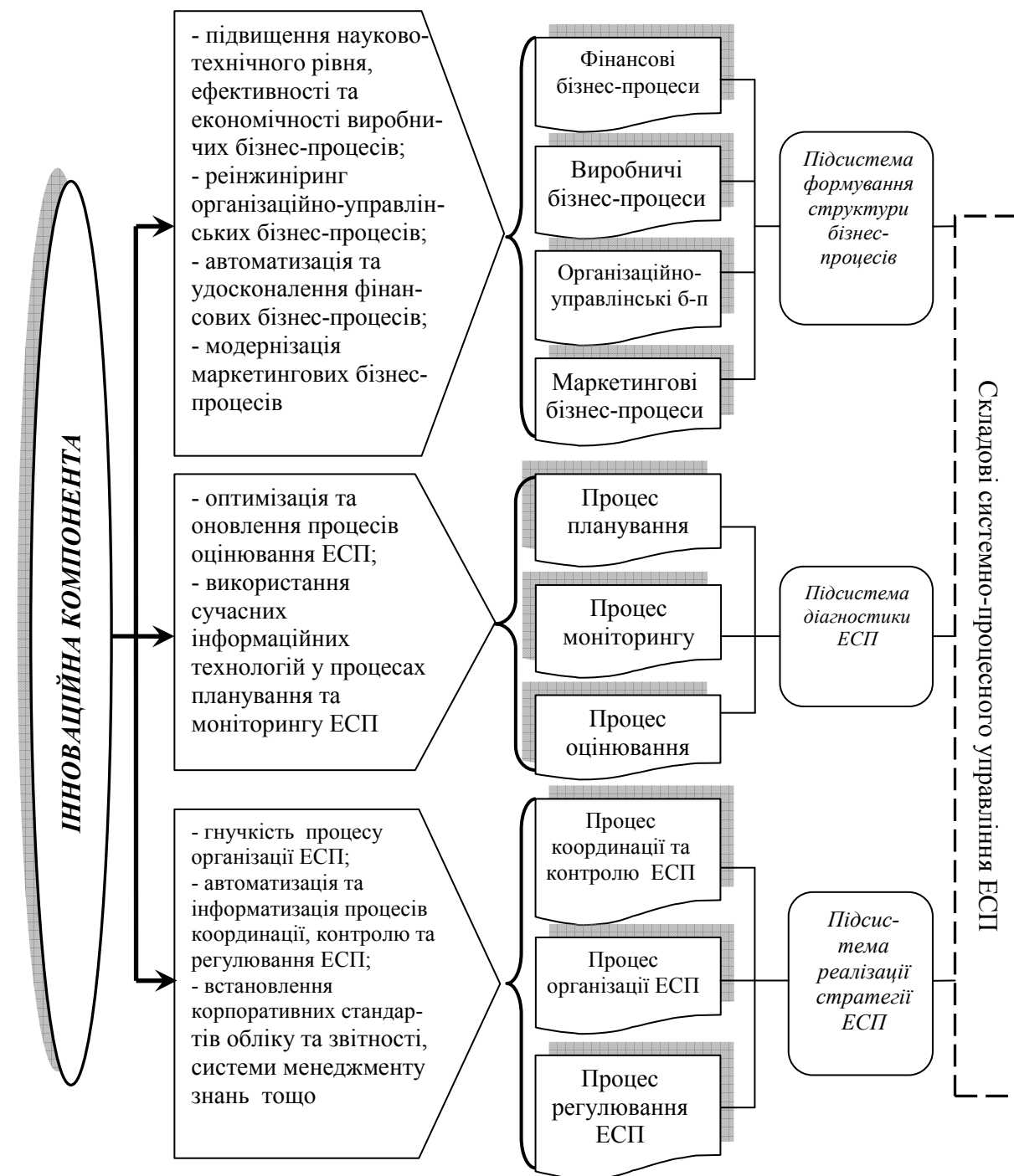

Рисунок 3. Вплив інноваційної компоненти на складові системно-процесного управління ЕСП

Як бачимо на рис. 3, інноваційна компонента зорієнтована на всі процеси системно-процесного управління економічною стійкістю підприємства. Щодо виробничих бізнес-процесів, то використання інноваційної компоненти призведе до перетворення техніко-технологічної бази, зокрема, застосування комплексної механізації, автоматизації та підвищення науково-технічного рівня виробництва. Оптимізація бізнес-процесів за її використання дозволить зменшити вартість і кількість помилок у рамках бізнес-процесу системно-процесного управління економічною стійкістю підприємства.

Маючи на меті забезпечення системно-процесного управління економічною стійкістю підприємства, інновації відкривають широкі перспективи для її розвитку в сучасних умовах функціонування економіки. Успішне використання інноваційної компоненти економічної стійкості дає можливість підприємству сформувати позитивний імідж, підвищити конкурентоспроможність, ефективніше використовувати обмежені ресурси, збільшити прибуток, забезпечити поступальний, пропорційний, ефективний розвиток.

Інноваційна стійкість досягається за допомогою управління цілісною структурою компанії з системним використанням інновацій як безпосередньо в організаційно-управлінській діяльності, так і стосовно фінансово-економічної та виробничої діяльності, які в сукупності дозволяють компанії ефективно реалізовувати системно-процесне управління економічною стійкістю машинобудівного підприємства.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене дослідження, можна стверджувати, що на сьогодні основними факторами розвитку та забезпечення економічної стійкості машинобудівного підприємства й будь-якої господарської системи є інноваційні, в числі яких – системна техніка нового типу, нові технології, нова організація праці та виробництва, нова мотиваційна система, нові підходи до управління підприємством тощо. Використання інноваційної компоненти в системно-процесному управлінні економічною стійкістю в стані перетворити виробничу сферу, оновлюючи виробничий та управлінський апарат, готуючи і спонукаючи людей ефективно його використовувати. Тому успіх системно-процесного управління економічною стійкістю підприємства вирішальною мірою залежить від використання інноваційної компоненти.

Наявність у діяльності підприємства інноваційної стійкості й складає сутність переходу його на якісно новий тип розвитку, що дозволяє отримувати найважливішу властивість у динамічному ринковому середовищі – економічну стійкість підприємства.

Використана література

1. Семененко, І.М. Економічна стійкість підприємства: сутність і поняття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSUNU/2010_2_2/Semenenko.pdf.
2. Дзюба, М.І. Аналіз стану машинобудівних підприємств України на зовнішніх та внутрішніх ринках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mev-hnu.at.ua/load/1_formuvannja_ta_ocinka_efektivnosti_funkcionuvannja_mekhanizmiv_upravlinnja_dijalnistju_pidpriemstv/2-1-0-91.
3. Управление инвестиционными программами и портфелями проектов [Текст] / Ю.Н. Забродин, А.М. Михайличенко, А.М. Саруханов, В.Д. Шапиро, Н.Г. Ольдерогге и др. – М.: ДЕЛЮ, 2010. – 578 с.
4. Райзберг, Б.А. Современный экономический словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/encyclo/spiski/a-ya.html>.
5. Cefis E. (2001): The Persistence of Innovative Activities: A Cross-Countries and Cross-Sectors Comparative Analysis / E. Cefis and O. Orsenigo // Research Policy. – Vol. 30(7). – PP. 1139–1158.
6. Шинкевич, М. Управление устойчивым инновационным развитием хозяйственных систем в условиях глобализации экономики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://confitapv.at.ua/publ/konferenciji_2011/section_5/upravlenie_ustojchivym_innovacionnym_razvitiem_khozjajstvennykh_sistem_v_uslovijakh_globalizacii_ekonomiki/11-1-0-857.
7. Кунцевич, В.О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки [Текст] / В.О. Кунцевич // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7 (37). – С. 123–130.
8. Бойко-Бойчук, Л. Синергетика як методологічний підхід у дослідженнях соціальних наук [Текст] / Л. Бойко-Бойчук // Людина і політика. – 2003. – № 5. – С. 56–63.